

СЕКЦІЯ «ФІЛОЛОГІЯ»

Підсекція «Студії з лінгвоукраїністики»

УДК 81'367:[316.774:ЗМІ](477)

ФУНКЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОНКРЕТИЗУВАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ В УКРАЇНСЬКИХ ЗМК

І. О. Аксьонова

Конкретизувальні звороти в засобах масової комунікації (далі – ЗМК) є одним із найбільш виразних художніх прийомів завдяки своїй багатофункційності. Такі компоненти виконують характеристичну та оцінну функції, є особливим засобом вираження авторського погляду.

Функції конкретизувальних зворотів досліджено в багатьох працях. Наприклад, М. Ахмедханова у своїй дисертації зауважує, що уточнювальні конструкції виконують функції: 1) власне уточнення (уточнювальний компонент конкретизує уточнюване); 2) характеристики (уточнювальний член визначає уточнюване за ознаками статі, віку, зовнішніх або фізичних рис тощо); 3) оцінки (уточнювальний складник виражає суб'єктивну характеристику уточненого). Мовознавець виокремлює і поліфункційні уточнювальні звороти, у яких власне уточнювальну функцію поєднано із функцією характеристики або оцінки.

У ЗМК можна виокремити конструкції, що конкретизують підмет, присудок, додаток, означення, обставину. Синтаксичні конкретизатори використовують для того, щоб представити читачам, глядачам невідомого учасника, охарактеризувати особу за займаною посадою: *Як на Україну вплинули майдан і війна, проаналізувала Ірина Бекешикіна, очільниця фонду «Демократичні ініціативи»* (ICTV, 21.06.2018, 19:06); *Візьмемо, наприклад, Сергія Томіленка, голову Національної спілки журналістів України* (Opinion, 05.10.2018); національністю: *Це він, узбек, викликав охорону* (Opinion, 19.02.2019); рисами характеру: *І я страшенно боюся, що не зможу, не зможу передати її – оту справжню, неповторну, індивідуально-викличну, нещадно точну Оксану Забужко* (Opinion, 08.03.2019); віком: *Мільйони біженців, серед них десятки тисяч дітей, продовжили страждати* (ZIK, 19.10.2018).

Конкретизувальні одиниці в ЗМК пояснюють певні явища, предмети, що потребують уточнення. Наприклад: *Цей прийом, втеча від реальності в письмо, буде його рятівним колом ще кілька десятиліть* (Opinion, 23.10.2018); *Чвари між Україною та Польщею може сіяти спільний ворог, кремлівський режим, допускають деякі з них* (2+2, 06.02.2018, 18:30). Синтаксичні конкретизатори мають і оцінне значення, виражене емоційно-експресивною лексикою: *Один ukr.net, бідний, встигає новини збирати* (Opinion, 10.05.2018). Прикметник бідний посилює значення зображуваної авторської іронії. Деякі конкретизувальні складники дають оцінку популярності особи: *Цього музиканта Честера Беннінгтона, кумира мільйонів, Олександр малював майже місяць* (Україна, 05.12.2017, 19:26).

Різні критерії характеристики особи можуть поєднуватися в одному конкретизувальному звороті: *Ренді Брезник, славетний американський військовий пілот, астронавтом став досить недавно* (СТБ, 16.03.2018, 22:22). Компонент

«славетний американський військовий пілот» передає ознаки професії, національності, а також оцінки його діяльності.

Найбільш функційно навантаженими в ЗМК є багатокомпонентні одиниці, у яких кожен наступний конкретизувальний елемент не тільки пояснює конкретизоване, а й подає його характеристику за різними ознаками. Наприклад: *Керував блокувальниками мій дядько по маминій лінії, Василь, колишній фельдфебель австрійської армії, тоді – війт села Уріж* (Високий замок, 09.10.2018) (перший конкретизатор називає ім'я особи, другий – вказує на колишнє військове звання, третій вказує на займану посаду).

Досить поширеними є одиниці, які конкретизують: 1) обставини місця: *Там, на високому, старому, дуже розлогому дубі, висіла на мотузці головою донизу фігурка людини, підвішена за ноги* (Opinion, 05.06.2018); *А тим часом у моєму рідному селі Уріж, за сто кілометрів від Львова, пройшла чутка, що через наші гори прориватиметься «Беркут» із Закарпаття, який не пропускають основними дорогами на Київ* (Високий замок, 09.10.2018); 2) обставини часу: *Уже в нульові роки, після Помаранчевої революції, мені кілька разів дзвонили, пропонували номінуватися після «Notre Dame d'Ukraine», але я стояла на своєму, як кремій, і казала, що в жодному випадку не хочу нічого спільного мати з Шевченківською премією* (Opinion, 08.03.2019);

3) обставини способу дії: *Твори Богдана Кушніра написані літературно артистично, тобто художньо, повнокровно, на рівні найкращих здобутків сьогодишньої прози* (ZIK, 19.10.2018); 4) обставини міри й ступеня, *У часи Януковича їх було найменше за усі роки незалежності, децю більше третини* (ICTV, 21.06.2018, 19:06). Такі конструкції використані для просторової, темпоральної конкретизації, уточнення способу та міри і ступеня певної дії. Крім цього, синтаксичні конкретизатори є засобом створення експресивності, наприклад: *літературно артистично – художньо, повнокровно*.

Отже, поданий матеріал дає змогу виокремити такі функції синтаксичних конкретизаторів у ЗМК, як власне конкретизації, характеристичну й оцінну.

Література

1. Ахмедханова М. Д. Уточняющие конструкции, их типы и стилистические функции в прозе Н. С. Лескова : дис. канд. филол. наук: спец. 10.02.01 / Дагестанский государственный педагогический университет. Махачкала, 1998. 137 с.

2. Фомина Н. С. Синтаксические конкретизаторы как стилеобразующее средство в прозе Н. С. Лескова: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Петрозаводский государственный университет. Петрозаводск, 2009. 219 с.

3. Оленяк М. Я. Семантико-синтаксичні функції уточнення в англійській, українській та польській мовах: дис. ... канд. філол. наук: спец.10.02.17 / Донецький національний університет. Донецьк, 2011. 202 с.

УДК 811.161.2'367.7

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ СПОНУКАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

К. О. Бортун

Сучасна лінгвістична теорія вирізняється існуванням стійкої тенденції розглядати мову в ширшому контексті, ніж це робилося в недавньому минулому. На сьогодні спостерігаємо поновлення звернення дослідників до різних мовних одиниць, їхнього відображення функцій в мовному просторі, а також до прагматичної характеристики лінгвістичної комунікації.